Det politiske er vendt tilbage uden 70'ernes ideologiske kvælertag

Mange teoretiske stier er trådt siden Marx dominerede på universitetet i 1970'erne. Filosoffen Anders Fogh Jensen giver en teoriernes tour de force og forklarer, hvorfor de studerende nu igen er vilde med at forholde sig kritisk til markedet og kapitalismen

IDEOLOGI
af Mette-Line Thorup

På det store konferencebord på det nye KUA, hvor Afdelingen for Litteratur og Moderne Kultur holder til, ligger der bøger i sindrige rækker. Forfatterne er tidernes store tænkere Karl Marx, Bourdieu, Foucault, Derrida, Beck, Deleuze, og newcomers med titler som 'No Logo' af Naomi Klein og 'Empire' af Michael Hardt og Antonio Negri.

De sidstnævnte bogtitler er synlige beviser på, at marxismen igen kan bruges til noget. Filosoffer, sociologer og dem, der læser deres bøger, er i stigende grad optaget af, hvad markedet gør ved mennesker.

Den 33-årige filosof Anders Fogh Jensen vil tage os på en tour de force gennem de sidste 30-40 års teoridannelse. Han vil trække trådene mellem værkerne, han har lagt frem på bordet og vise, hvorfor vi i dag ser, at teorierne, teoretikerne og de studerende igen er blevet politiske.

»Den politiske strømning i 1960'erne og 1970'erne var et opgør mod nogle undertrykkende strukturer; mod disciplinsamfundet, bureaukratiet, parcelhuskvarteret. Det brugte man Karl Marx og Sigmund Freud til at bryde op. For Marx kom undertrykkelsen fra markedet, mens Freud så undertrykkelsen som noget indre,« forklarer Anders Fogh Jensen. Herhjemme dominerede Marx teoridannelsen på Roskilde Universitetscenter. Men i slutningen af 70'erne meldte mætheden sig over for det politiske, hvilket fortsatte de to efterfølgende årtier, der var apolitiske. Kunstakademiet blev en institution, hvor nye teoridannelser kredsede om det postmoderne, mens Institut for Litteraturvidenskab på KU var i front med den efterfølgende dekonstruktion og poststrukturalisme.

Der sker en politisering uden re-ideologisering. Man er begyndt at tænke over, hvad det vil sige at være fri i et projektorienteret samfund.Der er tale om meningsstyring via selvudvikling, og det må vi så reflektere over på andre måder, end 70'ernes kapitalismekritik gjorde

Anders Fogh Jensen

»Der sker en generel afpolitisering, som man også kan se i kulturen. I 60'erne og 70'erne var man optaget af at se en tekst som udtryk for hele samfundet. I det, jeg kalder mellemfasen, er det teksten eller kunstværket selv, man kigger på. Enkeltsager kommer til at dominere. Der bliver talt moral uden politik; vi går ind for menneskerettigheder, Greenpeace og at rede et barn i Afrika. Nu er vi igen vendt tilbage til at se en tekst i sin kontekst,« forklarer Anders Fogh Jensen.

Hvad skete der?

For der er sket noget. Nogle strukturelle forhold har ændret sig de sidste årtier, og det slår igennem visse steder i teoridannelsen, fordi man er begyndt at reflektere over, hvad der egentlig skete, da forandringens vinde havde blæst de gammelkendte strukturer som familie og omgangsformer omkuld.

Oprøret var langsomt blevet til marked og apolitisk forbrugerisme.

»Den frihed, man havde kæmpet for i 60'erne og 70'erne, var blevet til købefrihed. Og der sker langsomt det, at det liberale begynder at sætte sig fast i politikken. Ikke som en part i debatten, men som det, der simpelthen sætter rammerne for, hvordan man diskuterer politik. Skal man have bygget en bro, handler det om at spørge virksomhederne om, hvordan man kan gøre det billigt og bedst.«

Det neoliberale tankesæt er blevet til selve 'den sunde fornuft', som alle partier fra SF til de konservative abonnerer på.

»Hvis politikken er kommet tilbage, er det, fordi vi er ved at forstå, hvad der skete i den apolitiske mellemfase. Men det er ikke en tilbagevenden til 70'erne. Vi er ved at forstå, hvad der er forandret, og de nye politiske vilkår reflekteres i teorien.«

Anders Fogh Jensen griber hele tiden fat i bøgerne på bordet. Han finder en af Pierre Bourdieu og forklarer, at den fornyede kapitalisme- og liberalismekritik viser sig ved, at den franske sociolog for eksempel liver op igen med en kritik af det liberale. Sociologer som Zygmunt Bauman og Ulrich Beck begynder at beskrive samfundet, som det ser ud nu, efter samfundsstrukturer blev brudt ned i 70'erne.

»Der sker en politisering uden re-ideologisering. Man er begyndt at tænke over, hvad det vil sige at være fri i et projektorienteret samfund. Hvis man er ufri, fordi man kan blive ansat i en masse projekter, men derimod ikke fastansat, så har man ikke lønarbejderens frihedsproblemer, som Marx så dem. En projektansat er ikke låst fast i et lønarbejde. Man er blevet ufri på en anden måde. Der er tale om meningsstyring via selvudvikling, og det må vi så reflektere over på andre måder, end 70'ernes kapitalismekritik gjorde,« siger Anders Fogh Jensen.

Bøger som *Empire* og fortsættelsen *Multitude* og sociologen Richard Sennetts *Det fleksible menneske* er ifølge Anders Fogh Jensen de bedste eksempler på, at kritikken af varelogikken er vendt tilbage i en ny form.

Nu styrer man ikke ved at nægte folk noget, men ved at påvirke deres lyst til at gøre det, man gerne vil have dem til. Magten og lysten er kommet tættere på hinanden, men det er blevet sværere at skelne mellem det, 'jeg' selv gerne vil, og det som man gerne vil have 'mig' til at gøre

Anders Fogh Jensen

Teoretikere som Michel Foucault og Gilles Deleuze bliver brugt til at studere, hvordan mennesket styres på en ny måde ved konstante krav om omstilling og videreuddannelse og tilbud om brystskanninger og hjemmebesøg af en sundhedsplejerske, som individet ikke rigtig kan sige nej til.

Magt og lyst

»Nu styrer man ikke ved at nægte folk noget, men ved at påvirke deres lyst til at gøre det, man gerne vil have dem til. Magten og lysten er kommet tættere på hinanden, men det er blevet sværere at skelne mellem det, 'jeg' selv gerne vil, og det som man gerne vil have 'mig' til at gøre.«

– Er de studerende optagede af det her, fordi deres forelæsere er det eller pga. af egne erfaringer?

»Det sidste tror jeg. De gamle termer om udbytning og fremmedgørelse klinger mærkeligt nu om dage. Det er mere følelsen af, at man skal være noget så fleksibel, tilpasse sig alt lige fra familie og venner til netværket, skal kunne læse fem fag på en gang og i øvrigt være tværfaglig. Samtidig er der et pres på identiteten. Man skal være noget særligt, men hvad? Man må ikke være en fast størrelse; man skal være under konstant udvikling samtidig med, at anerkendelsesproblemer tårner sig op, fordi de stabile instanser, der før kunne give anerkendelse, er under nedsmeltning.«

»Det er sådan nogle ting, der optager. Det gælder også mig selv. Og det er blandt andet baggrunden for, at jeg forsker i, hvordan projektarbejdet har sat sig fast i andre strukturer, end måden vi arbejder på. Jeg undersøger, hvordan singlen for eksempel ligner den projektansatte, og hvordan dansens strukturer gør, at vi ikke længere danser ved at holde om hinanden og holde i hånd, men danser alene.«

Og så er det vel nærmest lidt ironisk, at de nye kapitalismekritiske teoretikeres popularitet, er med til at give universiteterne afkast i et kapitalistisk indrettet styringssystem – taxametersystemet.

Dernæst er en anden politisk strømning på banen, tilføjer Anders Fogh Jensen. Den viser sig som analyser af krig, terror og politik, der blandes sammen og skaber en undtagelsestilstand, hvor man siger: Vi er nødt til at suspendere politikken og lovene for at gå i krig for at rede politikken og lovene. Undtagelsestilstanden bliver permanent.

Sammensmeltning

Tingene smelter sammen. Det er blandt andre teoretikeren Foucault god til at vise. Foucault tænker i generelle systemer for styring, hvor Marx var bedre til at vise, at nogen snylter på andre.

Men hvis en lønmodtager bliver udnyttet ved, at hans pensionsopsparing investerer i noget, der ender med at udnytte ham selv, så er det ikke så let at dele op, påpeger Anders Fogh Jensen.

– Marx' teorier havde et revolutionært potentiale, har de nye teorier også det?

»Det tror jeg ikke. Det er mere noget med at få verden til at fungere og ikke bevidstløst gå med på hvad som helst. Som for eksempel teorier om risikosamfundet. Måske begynder man via disse teorier at forstå al risikohysteriet som opgejlet. Som noget der skal få os til at forsikre os imod alt muligt eller synes, at nyheder er som spændingsromaner. Ligesom folk vil begynde at stå mere af på de generelle dagsordener; holder op med at se T V-Avisen og falde for opskruede ting som for eksempel politisk spin. Alt det uvirkelige. Det var sigende, at da præsident Jaques Chirac gik på fransk tv og talte til de unge, der lavede optøjer i de parisiske forstæder, var der ingen, der hørte det. For de unge så ikke fjernsyn,« siger Anders Fogh Jensen.

mlt@information.dk

Illustration: Jenz Koudahl/Spildaftid